

Dkt. Elaine Phillips, Utangulizi wa Masomo ya Biblia, Kipindi cha 10, Transjordan na Bonde la Yordani

© 2024 Elaine Phillips na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips katika mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 10, Mkoa ya Transjordan na Bonde la Jordan.

Kwa hotuba hii, tutavuka Bonde la Ufa.

Tumeshughulikia maeneo hayo yaliyo magharibi mwa Bonde la Jordan na Bonde la Ufa, na tutaunganisha maeneo hayo kaskazini na kushughulikia maeneo mbalimbali ya Transjordan, pamoja na kufungwa kwa Bonde la Jordan lenyewe. Kwa hivyo, ikiwa unatumia ramani za utafiti wa kikanda, utahitaji ramani ya pili na ya tatu kwa kipindi hiki ambacho tutafanya. Dokezo moja tu, neno Transjordan wakati mwingine hupingwa na neno Cisjordan na baadhi ya wanajiografia.

Cisjordan, situmii sana, lakini utaona unaposoma baadhi ya mambo. Hilo litarejelea maeneo yaliyo upande wa magharibi wa Bonde la Jordan, Bonde la Ufa. Lakini lengo letu sasa ni Transjordan, lakini kabla ya kufanya hivyo, kila mara tunahitaji kufanya mapitio ya mahali tulipo.

Kwa hivyo tunaanza. Tena, unaweza kufanya hivi ukiwa usingizini, nadhani. Kusini, kwanza tumeshughulikia jangwa, Yuda, Shefela, na Ufilisti, na hilo linaenea katika eneo lote.

Tulienda mbali zaidi kusini na kufanya Negev na Sinai. Kisha tukafanya maeneo ya kati, Yerusalemu, nchi za vilima, na eneo tambarare, Uwanda wa Sharoni, ambao uko kaskazini mwa Uwanda wa Wafilisti. Na kisha, katika saa hii ya mwisho pamoja, tulifanya Galilaya, ambayo ni sehemu yetu ya kaskazini ya nchi.

Hilo litatuwezesha kuungana katika eneo lililo kusini mwa Mlima Hermoni, tulipoishia, na sasa kupitia maeneo ya kaskazini hadi kusini katika eneo letu linaloitwa Transjordan. Kwa hivyo ni ukumbusho tu wa Mlima Hermoni wenye ramani ya kielelezo wakati huu. Rahisi sana, lakini itatusaidia kuona mambo kadhaa.

Kwa njia, nitarudi kwenye ramani hii katikati ya hili tutakapoanza kufanya kazi na kutazama mandhari ya Bonde la Yordani. Lakini kwa madhumuni yetu sasa, tunataka tu kutambua kwamba mstari huu wenye nukta unaonyesha, tena kwa umbo rahisi sana, michoro ya Mlima Hermoni. Ni kijani kibichi, ingawa huenda usione kijani kibichi hapo, jambo ambalo linaonyesha ukweli kwamba Mlima Hermoni, msingi wake, ni chokaa.

Tayari tumezungumzia hilo. Eneo lililo kusini mwa hilo linaitwa Bashani, au Bashani katika Agano la Kale, na hilo ndilo mtiririko wa basalt kutoka kwa koni za volkeno zilizokuwa ziko. Naam, koni bado zipo, hazifanyi kazi.

Tunapoendelea kusonga mbele zaidi kusini, jambo ambalo tutafanya hivi karibuni ili kutupa muhtasari, tutazungumzia eneo lote la Gileadi. Tutazungumzia eneo la Uwanda wa Medaba na Amoni hapa. Tutazungumzia Moabu huko chini, na kisha kusini mwa alama hii ya Bonde hapa, ni Zeredi, tutazungumzia Edomu.

Lakini kwa madhumuni yetu, hebu tuzingatie Mlima Hermoni kwa sasa. Milima ya Golani, kama tulivyosema, ni eneo la basalt lenye msingi mgumu wa chokaa. Na ili tujikumbushe uhusiano wetu na hotuba iliyotangulia ambayo tulikuwa nayo, chini ya Mlima Hermoni, katika eneo hili hapa, tuna Dani, eneo la Agano la Kale, na Kaisaria Filipi, umbali wa maili mbili au tatu tu kuelekea mashariki, ambapo tulikutana na mwamba mkubwa wa uso wa mwamba, ikiwa ungependa, ambao ulikuwa na miungu yote ya kigeni iliyochongwa ndani yake na mahekalu yaliyojengwa mbele yake.

Hebu tuangalie Golan yenyewe kwa muhtasari mfupi wa mambo ambayo ni ya kijiolojia. Tayari tumetaja baadhi ya hayo, na kisha baadhi ya maeneo na miji ya kisiasa. Kwa hivyo, kwanza kabisa, tumetaja, naendelea kusema hivi, kwamba tuna mtiririko wa basalt hapa juu ya chokaa.

Ni ukumbusho tu kwamba wakati basalt inapoepuka, inakuwa udongo mzuri sana. Eneo hili, hata leo, lina ufugaji mwingi wa ng'ombe, kile ambacho tunaweza kufikiria kama mashamba ya maziwa, ikiwa utafanya, na pia ni zuri sana katika suala la uzalishaji wa divai. Kusini, na hii ni alama kuu, alama ya kijiografia, inayoonyesha eneo letu la Bashani kutoka kile kilicho chini, hii ni Bonde la Yarmouk.

Korongu ndivyo ilivyo au ilivyoandikwa kwenye ramani hii, lakini ni mwamba mkubwa. Nitakuonyesha picha baada ya muda mfupi ambayo itatupa hisia ya hilo. Tayari tumesema tulipozungumza kuhusu Philip the Ditrarch kwamba yeye ndiye aliyepewa uhibitaji wa eneo hili.

Na kwa hivyo, aina fulani ya majina ya kikabila ya kikanda, tuna Eteria Trachonitis. Trachonitis inamaanisha eneo lililopasuka, na ni hilo. Ukiangalia na kutembelea maeneo haya ambayo ni ya basalt, yenye miamba sana, yenye miamba sana.

Kwa njia, ni safari nzuri ya kupanda milima huko, lakini ni eneo lililopasuka. Na kisha Golanitis, ambayo ndiyo msingi wa jina letu la kisasa la Golan Heights. Tunataka kuona, na iko mbali kidogo na ramani hii, iko hapa, Gamla, ambayo haionekani katika masimulizi ya Injili ya Agano Jipya au katika Agano la Kale, lakini tumetaja hali mbaya katika uasi wa Wayahudi wakati Warumi walipopitia.

Gamla alikuwa mlinzi mkuu dhidi ya Warumi, lakini ingeangukia kwenye mashambulizi ya Warumi mwaka wa 68 BK. Na kwa hivyo hiyo ni tovuti muhimu kutoka kwa mtazamo huo. Tuna jambo moja zaidi ambalo tunahitaji kuliona kuhusu eneo hili, Golan ya chini kwa kweli, na hiyo ni mahali hapa panaitwa Hippus .

Iko hapa hapa. Nitasema mambo mawili tu kuhusu hilo, ingawa kuna mengi zaidi ambayo yanaweza kusemwa. Tayari nimetaja kwamba eneo hili upande wa mashariki wa Bahari ya Yordani na kisha Bonde la Yordani lilikuwa Dekapoli, Umoja wa Miji Kumi.

Miji hiyo kumi, ni wazi ilikuwa na utamaduni wa Kigiriki sana. Kuna mmoja wao uliokuwa magharibi mwa Bonde la Yordani, na tutamaliza hotuba hii kwa hilo, lakini Hippus ni mmoja wa miji hiyo. Ni mji wa Dekapoli.

Baadaye, ingekuwa eneo muhimu ambapo kanisa lingejenga majengo makubwa pia. Sababu ninayotaka kutaja kwa sasa ni kwamba ufukweni, unaweza kuiona kwa alama yangu ya kijani hapa, kuna eneo la kale linaloitwa Gergesa . Sasa ni Kursi ya kisasa .

Unaweza kusikia kuhusu utukufu wa juu hapo, Gergesa na Kursi . Gergesa , jina hilo linatuingiza katika suala la maandishi la kuvutia kwa sababu tunapokuwa na uponyaji wa mwenye pepo, cha kufurahisha ni kwamba, maandiko, kulingana na kama unasoma Mathayo, Marko, au Luka, na ni hati gani unayosoma, yana Gergesa , hiyo ndiyo inayojulikana kidogo zaidi kati yao, au Gadara, ambayo kwa kweli iko nje ya ramani yetu, au Gerasa , ambayo iko chini sana kusini-mashariki, mbali sana na ramani hii. Tutaiona kwenye ramani nyingine baadaye.

Naam, Gerasa , ile iliyo mbali sana, labda si ile sahihi. Iko mbali sana. Gadara, nje ya ramani hapa, ingefaa tu ikiwa tungekuwa na jiji letu la Dekapoli la Gadara likidhibiti eneo lote ambapo nguruwe hao na mahali ambapo makaburi na kadhalika yapo.

Lakini kwa kweli, Gergesa ina mantiki zaidi. Na juu kidogo, kwenye miamba ya kilima juu ya mji huu mdogo unaoitwa Gergesa , kulikuwa na Hippus , ambapo kulikuwa na kikosi cha Warumi. Na je, haishangazi kwamba talisman ya kikosi hiki cha Warumi ilikuwa nguruwe au nguruwe? Kwa hivyo hilo linaweza kufaa.

Kuna mambo mengine ya kusema kuhusu hilo, na sijifanyi kamwe kuwa mkosoaji wa maandishi ya Agano Jipya, lakini hilo linaweza kuwa, akilini mwangu, kutoka kwa mtazamo wa kijiografia, hili linaweza kuendana vizuri na simulizi hiyo ya injili. Kwa vyovyote vile, hebu tuangalie baadhi ya picha na tuchore mambo hapa. Ukiangalia hili na kufikiria Bahari yetu ya Galilaya, au Kinneret, ikiwa na umbo la kinubi, basi tuna picha inayoonekana kutoka kusini-magharibi hadi kaskazini-mashariki.

Hapa kuna Mlima Hermoni hapa juu. Hii ni Golani ya Juu, hii ni Golani ya Chini, na hapa kuna Bonde la Yarmouk. Na sasa unaweza kuona jinsi mgawanyiko mkubwa wa topografia wa kijiografia ulivyo.

Kwa hivyo, Hermoni, Golani ya Juu, ambapo, kwa njia, koni hizo za volkeno ziko mbali zaidi, yaani Syria. Golani ya Chini, Yarmouk hapa hapa. Na pia unaweza kuona uso wa mwamba wa ufa.

Kumbuka Bahari yetu ya Galilaya iko kati ya futi 600 na 700 chini ya usawa wa bahari. Mtazamo mwingine tu kando ya ufuo wa mashariki wa Bahari ya Galilaya. Tuna eneo la Hippus lililobaki hapa.

Hii ni picha ya zamani sana ya angani. Sasa kumekuwa na kiasi kikubwa cha akiolojia kilichofanywa. Kuna mambo mengi ya kuvutia ambayo ningeweza kusema kuhusu siasa za kisasa, katika miaka 50 iliyopita, hapa, lakini hatuna muda wa hilo kwa sasa.

Tuendeleo na tusonge mbele polepole kuelekea kusini. Utakumbuka kwamba mji wa pili kati ya miji hiyo inayowezekana kwa ajili ya uonyaji wetu kwa mwenye pepo ulikuwa Gadara. Kwa hivyo tuko hapa sasa, ng'ambo ya Bonde la Yarmouk upande wa kusini, katika mabaki ya mji mwingine wa Dekapoli, mji wa Gadara.

Pia, ilikuwa na ukumbi wa michezo na kila kitu kingine kinachoendana na jiji kubwa la Kigiriki. Lakini kusudi la kuangalia hili ni kuona tu kwamba haliko karibu sana na Bahari ya Galilaya. Kuna Bahari ya Galilaya huko nje.

Na hivyo tena, ili tu kurudia nilichosema hapo awali ikiwa maandishi yetu katika Marko 5 na sambamba yanasoma Gadara, basi tunapaswa kudhani kwamba yanazungumzia udhibiti wa kikanda wa jiji hili la Dekapoli. Nilisema tutafanya hivi haraka sana. Ni muhtasari wa Transjordan, na kwa kweli ndivyo ilivyo.

Sasa tunaelekea chini katika eneo la Gileadi. Na kabla hatujaangalia ramani, nitakuhakikishia, tunapoangalia ramani, utaelewa ni kwa nini, kwamba hili ni eneo lililoharibiwa na vita. Ni eneo lililoharibiwa na vita kwa sababu Syria upande wa kaskazini mashariki na Amoni upande wa kusini mashariki kwa kawaida hujaribu kuikamata Gileadi.

Kwa njia, tuna makabila mawili na nusu yaliyokaa katika eneo hilo, na nusu ya kabila la Manase itakuwa na sehemu kubwa ya Gileadi. Lakini imeharibiwa na vita. Katika Amosi sura ya 1, mstari wa 3, Bwana anaposema kupitia Amosi, kwa dhambi tatu na nne, na kisha anaeleza sababu kwa nini maeneo haya mbalimbali yanahukumiwa na Mungu.

Damasko inalaaniwa kwa sababu waliipura Gileadi kwa sleji za chuma za kupuria. Naam, hapa una sleji ya kupuria. Inatupa wazo dogo kuhusu jinsi mambo haya yanavyofanya kazi.

Ni bamba ambalo labda liko kama futi nne kutoka chini hadi juu. Katika mashimo madogo chini yake ambayo ulikuwa na basalt, mawe makali ya basalt, au chuma, na kisha katika michakato ya kawaida, hilo lingewekwa kwenye uwanja wako wa kupuria ambapo ungeweka nafaka na uzito wako juu yake, na kisha lingekuwa ni kuvunja makapi kutoka kwenye punje za nafaka. Inaonekana ni nini kinachotokea hapa, iwe hii ni ya mfano au ikiwa ni ukiukwaji halisi wa haki za binadamu unaoendelea, lakini Damasko, Syria, inalaaniwa kwa sababu wamekuwa wakifanya ukatili dhidi ya wakazi wa Gileadi.

Kwa hivyo hiyo inatupa hisia kidogo. Kwa njia, bado unaweza kupata katika sehemu kadhaa sleji hizi za zamani za kupuria ambazo zinapatikana kwetu kuona na kuelewa jinsi zinavyofanya kazi. Hapa kuna ramani, ili tu sasa tuweke hili katika mtazamo.

Tayari tumeangalia eneo hili la Golani. Hapa kuna Bonde la Yarmouk, na sasa tunaangalia Gileadi yote, sawa, Gileadi yote, na hapa kuna kitu kinachoitwa Gileadi ya mbali. Ni vigumu kuona kwa macho yako, labda kwa macho yako.

Nadhani niliweka, ndio, hapo. Gileadi ya Mbali, unachohitaji kufanya ni kuangalia upande huu, hiyo ni Siria. Angalia upande huu; hiyo ni Israeli.

Angalia, ingawa hatujazungumzia kuhusu hilo, kuna njia kuu ya kaskazini-kusini inayopitia Transjordan yote. Hebu tuiite Barabara Kuu ya Transjordan. Katika Gileadi ya mbali, trafiki ya kaskazini-kusini inapoamua kama inataka kwenda mashariki-magharibi au la, ina makutano, na kwa hivyo hapa ni mahali ambapo pamekuwa na mzozo.

Ni zawadi. Shamu na Israeli walipigania sana. Unaposoma masimulizi hayo, kwa mfano, sehemu ya mwisho ya 1 Wafalme sura ya 20 na 21, utaona hilo.

Pia utaona wakati nasaba ya kaskazini itakapohamia kwenye nasaba ya Yehu. Anapakwa mafuta alipokuwa akipigana kutoka mahali hapa panapoitwa Gileadi ya mbali. Kwa hivyo tena, angalia hilo kama eneo muhimu.

Lo, tunayo tu, ndio, hebu tusogee kusini kutoka eneo letu la Gileadi ya chini. Kwa njia, najua kwamba tunapoelekea Misri, hii inaweza kuwa ya kutatanisha kwa sababu kwenye ramani, hii ni ya juu kuliko hii, lakini inaitwa ya chini. Tulichokuwa tukifanya kinaitwa cha chini kwa sababu ni cha chini kulingana na mwinuko.

Gileadi ya Juu ni eneo hili linaloitwa Kuba la Gileadi. Katika Kuba la Gileadi, kijiolojia, tuna vipengele vile vile tulivyo navyo katika eneo hili zuri hapa. Mdalasini, chokaa ngumu, na kila kitu kinachoambatana na hayo.

Kwa hivyo, hapa ni mahali pazuri pa kuishi, kuwa. Haishangazi kwamba watu kutoka Syria na watu kutoka hapa Amman wangejaribu kupata hiyo mikono yao. Hiyo ndiyo Kuba yetu ya Gileadi.

Imekatwa na bonde kubwa sana. Kwa hivyo, Yarmuk , linalofuata litakuwa Korongo la Yaboki au bonde, na jina hilo litatupigia kengele tukisoma Mwanzo 32. Na kumbuka kwamba Yakobo anaporudi kutoka kwa kukaa kwake na Labani, akiwa na familia yake kubwa katika hatua hii, wake na wajakazi na wanawe, atakuwa na pambano la mieleka, Mwanzo 32, na, vema, andiko linaanza, linasema mtu, lakini mwisho wa simulizi linasema aliona uso wa Mungu.

Kwa hivyo, mahali muhimu sana hapo ni bonde la Yaboki. Inashangaza kwamba linapita katika eneo hili refu sana, lakini mto utakaofanya hivyo utateleza, kwanza kabisa kuelekea mashariki-magharibi, na kisha utateleza chini kabisa hapa na kufika karibu sana na mahali panapoitwa Rabat, au sasa Rabat, Amman, na sasa mji mkuu wa Amman, Jordan. Kwa hivyo hiyo inatupa mtazamo wa kisasa pia.

Pia, huko Gileadi, kama pembezoni mwa hapa, tunayo hapo hapo. Tuna Gerasa , mji wa Dekapoli ambao nilikuwa nikizungumzia mapema kidogo. Kwa njia, mshale huo wa manjano unapaswa kuwa chini kidogo kuliko ulivyo, kwa hivyo utelezeshe akilini mwako. Lakini ili tu kukusanya hadithi yetu ya pepo tena, hapa ni mbali kidogo na Bahari ya Galilaya, ili iwe mahali ambapo mtu huyo alikuwa akiishi makaburini, na kisha nguruwe wanakimbilia Bahari ya Galilaya. Sawa, tukiacha mtazamo mzima wa ramani na kuangalia kidogo tu ushahidi fulani wa mji huu wa Dekapoli.

Cha kufurahisha ni kwamba, hii labda ni mojawapo ya miji bora ya Dekapoli iliyorejeshwa ambayo tunayo. Wanafanya kazi kwa bidii katika baadhi ya miji mingine, lakini hii ni nzuri sana. Unaweza kusimama upande mmoja juu ya eneo la ukumbi wa michezo na kutazama jukwaa hili la mviringo.

Kwa njia, ilibidi warudishe nguzo hizi tena, kwa sababu katika miaka ya 800 BK, tetemeko kubwa, kubwa, kubwa la ardhi. Kumekuwa na mfululizo wake katika karne nyingi, lakini hilo lilikuwa la uharibifu mkubwa. Hapa kuna barabara kuu.

Barabara kuu zinaitwa kadios . Hilo linaeleweka kwa sababu kadios linatokana na neno moyo, na kwa hivyo hii itakuwa njia yako kuu ya kaskazini-kusini ambayo ni ya uhakika na ndiyo moyo wa jiji katika mipango ya jiji la Dekapoli. Kwa hivyo jukwaa la mviringo hapa, rudi kwenye ufupi wa hilo baada ya muda mfupi, na kisha tutaangalia barabara.

Tutajifanya kama tunatembea kando yake, kisha kuna hekalu upande huu mwingine wa Diana au Aphrodite. Hapo ndipo jukwaa lilipo karibu tena. Safu wima zimewekwa upya, na kisha mitazamo miwili kando ya kadi yenyewe.

Angalia uzuri na uzuri, kwa kweli, wa miji hii, na hatimaye hapa kuna hekalu letu la Diana au Aphrodite mwishoni mwake. Kama mtu angekuwa amesimama pale, labda angefikia, hapa kuna miguu, hapa kuna kichwa, kwa hivyo unapata maana. Unaweza kuweka kitu, labda faili ya msumari au blade ya kisu, hapa kati ya msingi wa safu na safu yenyewe, na unaweza kutazama kitu hicho, iwe ni faili yako ya msumari au blade ya kisu uliyoweka hapa, unaweza kutazama mpini unaotoa mwamba kidogo wakati upepo unapotikisa nguzo hizi.

Ni aina ya uzoefu wa kutisha sana. Hapa kuna mandhari mbili za bonde la Yaboki lenyewe linapopita kwenye Kuba la Gileadi, lakini hebu tuendeleo kusini zaidi tunapopitia eneo hili la Transjordan. Sasa tutazingatia hasa eneo ambalo hapa juu litakuwa Kuba la Gileadi, nje kidogo ya ramani, na hapa, kama utakavyoona, ni Amoni.

Kama tulivyosema, Amoni alilaaniwa na Amosi kwa kuwaua Wagileadi, lakini Amoni pia ni muhimu kwa sababu itaonekana katika baadhi ya masimulizi yetu. Kwa mfano, Sauli atakabiliana na Waamoni. Daudi ana mwingiliano na Waamoni, kwa hivyo hilo litakuwa eneo muhimu sana.

Kusini na magharibi mwa Amoni kuna mahali panapoitwa Mishor. Hilo ni neno la Kiebrania linalomaanisha aina ya eneo tambarare au tambarare. Pia linaitwa Uwanda wa Meriba kwa sababu kuna jiji kubwa juu yake linaloitwa Meriba, kwa hivyo eneo tambarare sana hapa, na kisha Mlima Nebo juu kabisa.

Nahitaji kurudi kwenye hilo. Ndiyo, haya ndiyo mambo mengine tunayotaka kusema, ni kutuandaa kwa ajili ya Waisraeli watakojitokeza katika eneo hili watakapofika, eneo hili, Uwanda wa Meriba, Mishor, eneo lililokuwa na ushindani.

Kutakuwa na nyakati ambapo Moabu, ambayo kijiografia iko kusini mwa mgawanyiko huu mkuu hapa. Ni bonde. Tutazungumzia baadaye.

Mara nyingi Moabu ilisonga kaskazini. Haishangazi hapo. Watu hujaribu vita kila wakati.

Hili ni eneo zuri la malisho na kulima mazao. Walijaribu kuchukua eneo hilo. Unaposoma 2 Wafalme utagundua kwamba Israeli pia itakuwa na migogoro katika eneo hili na haishangazi huko pia kwa sababu makabila mawili na nusu hapo awali yalika katika eneo hili.

Reubeni, Gadi, nusu kabila la Manase hapa. Kwa hivyo, tuna mambo ya Kiisraeli, Kimoabu, na Kiamoni yanayoendelea hapa kisiasa. Ni eneo linalogombaniwa pia.

Kwa vyovyote vile, matukio makubwa—na haya ni makubwa tu kulingana na aina ya mambo tunayotaka kufikiria—ni muhimu. Nimeyataja mengi yake, lakini hii ndiyo nafasi yetu ya kuyachapisha kwa utaratibu fulani: mieleka ya Jacob.

Safari ya Israeli kuelekea Kanaani. Tutarudia hilo kidogo tu kwa sababu Israeli ilibidi wapitie njia yao kuzunguka Edomu na Moabu pia, lakini walipitia eneo hili. Walipigana vita huko Heshboni, ambayo iko katika eneo hilo la nyanda za kati.

Musa anapokufa, ni baada ya kupanda na kutazama nchi kutoka Pisga na kuona haya yote, na kisha tunaona kifo cha Musa huko Trans-Jordan. Tayari tumetaja ukweli kwamba Reubeni, Gadi, nusu kabila la Manase wamekaa katika eneo hili la nyanda za kati, pembezoni mwa Amoni, na hasa Gileadi. Nilimtaja Daudi pamoja na Amoni kwa sababu kuna mwingiliano fulani huko.

Kwa kweli, jenerali wake Yoabu anapigana dhidi ya Raba, mji mkuu wa Amoni, wakati Daudi anakaa nyumbani, akitenda dhambi mbaya alizofanya na Bathsheba na Uria. Lakini baada ya hapo, moja ya mambo ambayo nabii Nathani alimwambia Daudi ni, upanga hautaondoka. Upanga hautaondoka nyumbani kwako.

Kama ilivyotokea, sura kadhaa baadaye katika 2 Samweli, mwanawe Daudi mwenyewe, mwanawe wa tatu Absalomu, anaanzisha mapinduzi dhidi ya Daudi. Tulizungumzia hilo kidogo tulipozungumzia kuhusu muunganiko kati ya Hebroni na Yerusalemu. Lakini Daudi anapomkimbia Absalomu na kuondoka Yerusalemu, ataenda mahali paitwapo Mahanaimu.

Mahanaimu iko karibu sana na Penueli. Zote mbili ziko kwenye bonde la Yaboki. Kwa hivyo tena, matukio makubwa yanatokea.

Na kisha kurudi tu kwenye eneo letu la Gileadi ya mbali, tuna masimulizi yanayojitokeza ambayo kimsingi ni masimulizi ya kijeshi. Kwa kweli, nadhani yote ni masimulizi ya kijeshi katika Gileadi ya mbali. Kwa hivyo, tumefanya, hadi sasa, Golan.

Tumefanya Gileadi. Tumefanya Amoni. Sasa tutahamia kusini mwa Trans-Jordan.

Taja kwamba kuna bonde kubwa linalogawanya Mishor yetu. Sasa tunazungumzia Mishor hapa. Na Moabu ndiye huyu.

Na ni Bonde la Arnoni hapo hapo ambalo ndilo mgawanyiko wetu mkuu. Halionekani kuwa kubwa kwenye ramani, lakini ni mgawanyiko mkubwa. Tutaona.

Na kisha kusini mwa Moabu ya kijiografia, kutakuwa na bonde linaloitwa Zeredi. Haya ndiyo majina ya kibiblia, kwa njia. Sio yote yana majina yaleyale ya kisasa sasa.

Lakini Zeredi atatenganisha Moabu na Edomu hapa chini. Sasa ninafanya ufupisho, na ninabadilisha maeneo haya yote mawili ya Moabu na Edomu. Kuna mengi zaidi tunaweza kusema kuyahusu, lakini angalau tupate maana ya kinachotokea tunapokuwa na Israeli.

Utakumbuka kwamba kutoka Kadesh Barnea, karibu hapa, Musa na Waisraeli walituma wapelelezi 12. Waliipeleleza nchi. Walionekana wazuri sana, lakini walionekana wa kutisha sana kwa sababu walikuwa miji mikubwa, miji yenye ngome, miji iliyokuwa na watu wakubwa ndani yake.

Walisema walihisi kama panzi. Na hivyo ndivyo walivyo, kwa sababu hawakosi, hawana imani katika Mungu, wametumwa kutangatanga, kutumia muda mwingi katika jangwa la Zini. Lakini kisha Bwana anasema, sawa, sasa ni wakati.

Kwa hivyo, Musa kutoka Kadesh Barnea atatuma wajumbe kwa mfalme wa Edomu. Atasema, je, tunaweza kupitia nchi yako? Na amekataa. Kwa hivyo, kwa hivyo, Waisraeli wanahitaji kufuatilia kwa njia fulani kuzunguka Edomu.

Bila shaka, hili hapa suala la kuvutia, na naweza kuingia katika mengi zaidi ya hili, lakini sitafanya hivyo kwa wakati huu. Kwa kuwa hakuna mipaka migumu na ya haraka, na kwa kuwa kufikia wakati huu Edomu ilikuwa tayari imesukuma udhibiti wake katika eneo hili, hilo, kwa njia, litaendelea kuwa hali katika karne zijazo. Lakini Edomu tayari ilikuwa ikidhibiti hili, hakika hili, na kwa hivyo tunapaswa kuuliza ni nini hasa Israeli ilikuwa ikizunguka.

Nami nitakushauri kwamba ingawa ramani nyingi unazoziangalia katika atlas za Biblia zinasema kwamba Israeli ilishuka hadi Ghuba ya Eilat au Ghuba ya Aqaba kisha ikageuka kaskazini, sidhani kama ndivyo ilivyotokea. Nadhani wanaanza kuzunguka sehemu hii, na kisha wana kipindi hicho cha kutisha, Hesabu 21, kipindi cha nyoka wa shaba. Wanalalamika.

Wanateseka kutokana na matokeo ya nyoka. Musa anaweka nyoka wa shaba. Lakini nitakushauri hilo labda wakati huo, kwa sababu mara tu baada ya hapo maandishi yanasema, Bwana anawaelekeza, na kwa kweli wanageuka na kuelekea kaskazini.

Na wataelekea kaskazini, kwa namna fulani wataona mishale hiyo ya kijani kibichi wanapoelekea hapa. Hawatapitia maeneo yenye watu wengi zaidi, lakini sidhani kama wameelekea kusini sana. Nadhani sasa wanaelekea kaskazini.

Wana kambi hapa karibu, na maandishi yanatuambia hivyo, na kisha wanaendelea kusonga kaskazini. Na hatimaye, tutakuwa na mkutano huko Heshboni na mfalme wa

Waamori. Naam, picha ya bonde la Arnoni inatupa hisia kidogo ya upana wa bonde hilo.

Ni wazi kwamba sehemu yake imezimwa, kwa hivyo tuna ziwa nyuma yake. Hebu tuondoke, hiyo ndiyo picha yetu moja ya Moabu, tuondoke tuingie Edomu. Kwa sababu Edomu, unajua, wazao wa Esau, Waedomu, kwa kweli wana, vizuri, ni baraka ya kuishi au kuishi kutokana na baraka ya nukuu isiyonukuliwa ambayo ilitamkwa kwa Esau.

Itakuwa ndugu wawili na wazao wao ambao watapigana kila mara. Uwanda mkuu wa chokaa, kuna mchanga pale. Shikilia hilo kwa baadhi ya mambo mazuri tutakayoona. Shaba ikiyeyuka pia.

Inaonekana kwamba uchenjuaji wa shaba ulifanyika hapo. Na kisha kwa madhumuni ya watalii, pamoja na madhumuni ya kihistoria, tuna jiji kubwa. Ni jiji la Nabataean.

Tulikutana na Wanabata katika eneo letu la Negev, tulipokuwa tukizungumzia kwa ufupi kuhusu utamaduni huo kuwa mzuri sana katika kushughulikia biashara ya viungo kote Negev. Lakini Wanabata walikuwa na sehemu yao kuu katika suala la ujasiriamali na pia eneo la ibada huko Petra. Mnamo 312 KK, walijenga jiji hili.

Warumi wangeichukua mwaka wa 106 KK. Lakini Petra ni mji wa ajabu uliochongwa katika mawe haya mazuri ya mchanga. Nyekundu, dhahabu, zambarau, kila aina ya rangi zilizopo.

Hisia kidogo tu ya hili. Hii inaitwa Khazneh , hazina. Mengi tunaweza kusema kuhusu hili.

Huu ni ufupisho wa muundo huu maalum hapa. Ninachotaka uone ni huu, uwezo wa kushangaza sana wa kufanya hivi katika chokaa ngumu kilichochoyongwa kwenye mwamba na kuifanya kwa ugumu mkubwa. Kwa kusikitisha, vitu hivi vyote vilivyokuwa hapa vilipigwa risasi na watu wakivipiga risasi kali.

Sababu za kila aina za hilo baada ya muda. Ili kufika Petra, kuna njia kadhaa za kufanya hivyo. Lakini njia ya watalii, na kwa kweli njia kuu ya kuingia humo, ni kupitia korongo jembamba sana linaloitwa Sikh.

Kwa hivyo hapa tunaingia hapa, na unaona tu vipande vya hazina hiyo mwishoni mwa njia hiyo. Ilikuwa mahali, pamoja na baadhi ya miji mingine huko Edomu, ambapo pengine ilihisi kama hapawezi kuingiliwa. Haiwezekani kufika huko kwa sababu palilindwa sana.

Nitakuonyesha picha zingine baada ya muda mfupi zinazoonyesha jinsi ilivyo ngumu huko. Na Obadia atakuwa na la kusema kuhusu hilo. Katika idadi ya kwanza ya

mistari Obadia anazungumzia kusema kimsingi, unafikiri uko salama sana, wewe pia utashuka.

Ninyi mnaoishi kwenye mianya ya miamba, ha, afadhali mhangaike. Petra ina mahali pa juu pa Nabatae. Hii inakupa hisia kidogo ya miamba migumu ya milima hiyo inayozunguka.

Na pia kuna kitu kinachoitwa monasteri, ingawa hiyo sio jina linalofaa kwa jinsi ilivyotumika. Huu ni upigaji picha wa Chuo cha Gordon kwa sababu sisi tisa tumesimama pale kwenye kaburi hilo. Huwezi kufanya hivyo tena.

Kwa hivyo, ni picha ya kihistoria pia. Hapa, pengine inatoa maana bora zaidi ya maana halisi ya, katika kisa cha Obadia katika kisa cha Edomu, kama inavyowakilishwa katika Obadia, hisia bandia ya usalama kwa sababu walidhani milima hiyo ingewasaidia kuishi, lakini haikusaidia. Hapa juu, unaona mwamba mdogo juu ya kilele hicho.

Kijadi, kijadi tu, kaburi la Haruni. Tunajua kutoka Hesabu, mwisho wa Hesabu, sura ya 20 na 21, kwamba Haruni alikufa, na hatuna uhakika kabisa mahali ambapo hilo lilitokea. Kijadi, liko katika eneo la Edomu hapa, ingawa unapozingatia nilichokuwa nikisema hapo awali kuhusu udhibiti wa Edomu ulioenea hadi magharibi, huenda liko karibu zaidi katika eneo hilo.

Ndiyo, hiyo hapo tena. Mambo machache zaidi kuhusu Petra. Unaona ukumbi wa michezo wa kawaida uliochongwa kwa mwamba katika eneo hilo, na kisha sehemu ya mbele, sehemu ya mbele nzima ya Korintho, ambayo inaonekana.

Kuna majengo ya Warumi ambayo yanaongezwa katika hili baadaye Warumi walipochukua mamlaka mwaka wa 106 KK. Hayo ndiyo yote tunayofanya na Transjordan. Kwa hivyo kabla tu hatujahamia katika Bonde letu la Ufa, tumefanya kazi Transjordan kutoka kaskazini, Bashani, kupitia Gileadi, kupitia Amoni, kupitia Uwanda wa Medeba, kupitia Moabu.

Kimsingi, tulivuka Moabu, tukizama tu ndani ya Petra, na sasa tutatoka hapo, tutaelekea kaskazini tena kwenye Bahari ya Chumvi. Hiyo ni tafsiri ya jina la Kiebrania la maji haya, ingawa tunajua kama Bahari ya Chumvi. Yam HaMelech ndiyo inaitwa, na kwa kweli inafaa zaidi kwa sababu, kama ninavyoelewa, kuna viumbe wanaoishi katika Bahari ya Chumvi, amini usiamini, kwa hivyo inafaa zaidi kuiita Bahari ya Chumvi.

Hii ni, toa au chukua, kulingana na urefu wa maji na aina hiyo yote ya kitu ambacho tumekuwa tukizungumzia, kama maili 53 kwa urefu, kama maili 10 kwa upana. Nadhani nilitaja hivi nyuma tulipozungumzia kuhusu asili ya ajabu ya Bonde hili la Ufa lenyewe, lakini mara tu mtu anapofika mwisho wa kaskazini wa Bahari ya Chumvi, iko

kama futi 1,300 chini ya usawa wa bahari hapo, na kisha maji yenyewe ni kama futi 1,300 nyingine. Hivi sasa, kiwango cha chumvi kinaelea karibu asilimia 35.

Sasa, ikiwa unahitaji kuweka hilo katika mtazamo, fikiria kuhusu maji ya bahari kuwa karibu asilimia 4 hadi 5, na wale ambao mnajua Ziwa Kuu la Chumvi huko Utah, hiyo ni karibu asilimia 8. Kwa hivyo hapa tunazungumzia kuhusu mkusanyiko mkubwa sana. Ni juu zaidi sasa kuliko ilivyokuwa miaka 40 iliyopita kwa sababu kuna maji machache yanayotiririka ndani yake kwa sababu mbalimbali: ukame, matumizi ya maji kutoka kwenye chanzo cha Mto Jordan kwa ajili ya umwagiliaji, kwa madhumuni yote ambayo wanadamu wanahitaji.

Kwa hivyo, tuna asilimia 35. Unaweza kukaa katika Bahari ya Chumvi, kuweka jiwe tumboni mwako, na kufanya kazi nzuri ya kuelea. Pia ina kiwango cha juu cha madini.

Hii si chumvi ya mezani tu. Kuna kila aina ya vitu. Kuna viwanda vikubwa vya kusindika potashi upande wa kusini, kisha ninakuonyesha hapa picha ya zamani.

Ni ya zamani kwa sababu kadhaa. Baadhi yenu mnaweza kutabasamu kidogo, lakini hii hapa ni ya zamani kwa sababu kadhaa. Kwanza kabisa, hii ni mwisho wa kusini wa Bahari ya Chumvi.

Kama unakumbuka, ningepaswa kuweka ramani yangu hapa tena, lakini Bahari ya Chumvi ina ncha ya kaskazini ambayo ina kina cha takriban futi 1,300, lakini inazidi kuwa na kina kifupi unapoelekea kusini kwa sababu, ni wazi, ufa huo hauna kina kirefu kidogo kulingana na mashapo yote ambayo yamekusanywa, ili hatimaye ufikie sehemu iliyo chini ya Bahari ya Chumvi ambapo tuko juu ya usawa wa maji. Kwa hivyo hii ni ya kina kifupi, lakini kulikuwa na angalau maji hapa miaka 40 iliyopita. Sasa kuna mabwawa yaliyoundwa bandia tu ambapo maji huingizwa ambapo kwa kweli wanasindika kiwango chao cha chumvi.

Kwa hivyo, ni ya zamani kutoka kwa mtazamo huo. Hakuna maji tena hapa. Kiwango cha maji kimeshuka kote.

Sehemu ya pili ya zamani ni hii. Hizi ni nguzo za chumvi ambazo zipo ambazo huzioni tena. Labda zimekuwa majeruhi wa miongo kadhaa ya watalii wanaopita na kuzikata.

Kwa hivyo, hii imebadilika sana. Ndiyo, nimeketi kwenye moja ya nguzo hizo za chumvi, na hiyo ndiyo sehemu ya tatu ya mavuno ya hii. Tusogee kaskazini mwa Bahari yetu ya Chumvi.

Hapa ndipo tulipokuwa na picha hiyo ya mwisho hapa chini. Hii inaitwa Leshoni, ambayo inamaanisha ulimi, unaojitokeza katika Bahari ya Chumvi. Kulikuwa na njia—tuliitaja hasa tulipozungumzia kuhusu jangwa la Yudea—ambapo watu hapa

wangeweza kuipitia, kuvuka, na kisha kwenda katika nchi ya vilima kupita mahali paitwapo Tekoa na kuelekea Bethlehemu.

Lakini hatuzingatii hilo tena. Tunazingatia kitu kingine hivi sasa, ambacho kitakuwa Bonde la Yordani haswa. Sasa, neno Jordan kwa Kiingereza linatokana na Yardane , ambalo linatokana na Yarad, ambalo linamaanisha kwenda chini.

Na kwa kweli una kutoka hapa upande wa kusini wa Bahari ya Galilaya, na unakumbuka kwamba hiyo ni takriban futi 700 tu chini ya usawa wa bahari, hadi hapa, ambayo tumesema iko karibu futi 1,300 chini ya usawa wa bahari, mteremko mkubwa katika umbali huo. Na kwa hivyo, neno hilo linaonyesha kinachoendelea. Tunapofikiria kuhusu Bonde la Yordani, tuna maeneo matatu.

Kila moja ina jina la Kiarabu. Labda ni vigumu kidogo kwako kuliona, lakini hili hapa jina letu la kwanza, GHOR, na hilo linazungumzia upana mzima wa bonde letu kuanzia uso wa mwamba wa chokaa hapa hadi uso wa mwamba wa chokaa pale. Kwa kweli, utaona hapa chini michoro yetu itatuonyesha kwamba ni pana zaidi katika eneo hili.

Hapo ndipo Yeriko itakapokuwa. Lakini hiyo ndiyo bonde lote, upana wa bonde la ufa. Zor wakati mwingine huandikwa ZH, lakini tuna ZO hapa, ndiyo msingi halisi wa mto.

Na kisha katikati, tuna vitu, marl. Marl ni kitu kilichopakwa keki, kama udongo, na cha udongo. Na kimeongezeka, kwa milenia, kwa mamilioni ya miaka ambayo vitu hivi vimekuwa vikikusanyika pamoja, kimekuwa na kiwango kikubwa cha chumvi pia.

Kwa hivyo, hakuna uwezekano mkubwa wa kupanda mimea, kwa kawaida katika mimea hii ya marl. Itakuwa kati ya mto wenyewe na uso halisi wa mwamba, sawa, sehemu ya bonde pana. Mbali zaidi, zaidi ya marl, una, kwa sababu ya udongo wa alluvial ambao umekusanyika, mimea mingine mizuri.

Sasa, tutaangalia miji michache hapa, na hiyo itafikia mwisho wa safari yetu ya haraka sana. Kwanza kabisa, tuna Yeriko. Tayari tumeiangalia Yeriko pamoja na eneo letu la kabila la Benyamini, lakini tumegundua kitu kuhusu Yeriko.

Itakuwa mahali ambapo njia zinazotoka mashariki, kwa mfano, Raba ya Ammani, na kuelekea magharibi, kwa mfano, hadi Betheli na Ai, hadi Geba na Mikmashi , hadi Yerusalemu. Yeriko ilikuwa muhimu sana, muhimu sana katika suala la ushindi, bila shaka. Na kisha, hapa juu, tutataja Beth-Shani pia.

Yeriko ina habari zote mbili za Agano la Kale. Tutaangalia kwa ufupi tu baada ya muda mfupi. Pia ina Yeriko ya Agano Jipya iliyojengwa na si mwingine ila Herode Mkuu, lakini imesimama sana katika siku za Yesu.

Beth-Shan ni mji ulioko Dekapoli. Ni mji wa Agano la Kale. Huo ndio wa kwanza, na tutarudi kwenye hilo baada ya muda mfupi.

Lakini ni mji mmoja wa Dekapoli, kama unavyoona, ulio ng'ambo ya Yordani. Scythopolis lilikuwa jina lake wakati wa kipindi cha Agano Jipya. Miji mingine yote ya umoja wetu ya miji 10 ya Kigiriki, miji ya Kigiriki, iko hapa.

Tumekutana na Hippias , tumekutana na Gadara, tumekutana na Gerasa , lakini hapa tuna Scythopolis hapa. Swali kubwa kuhusu mahali Sodoma na Gomora zilipo. Watu wengi wanasema labda ni mwisho wa kusini wa Bahari ya Chumvi.

Nadhani kuna ushahidi mzuri wa kibiblia kwamba huenda walikuwepo katika eneo hili, lakini hatutaenda huko. Hebu tufanye historia tu. Nilichosema hivi punde kuhusu eneo la Sodoma na Gomora kinahusiana na hili, na unasema, ee kweli? Na ndiyo, Mwanzo 13 inatuambia kwamba Abram na Lutu walikuwa Betheli, na wanapoamua wanahitaji kutengana, Lutu anaangalia juu, anaona Bonde la Yordani, anaona maji yake ya kisima, anaona, cha kufurahisha, kwamba lilikuwa kama Bustani ya Edeni, na kwa hivyo anaelekea mashariki.

Kwa hivyo, angalau makazi yake ya mwanzo yatakuwa karibu katika eneo hilo. Waisraeli wanapaswa kuvuka Yordani kabla ya ushindi, ambao unaanza, bila shaka, na Yeriko. Una ushindi wa Yeriko.

Pia tuna Bonde hili la Yordani likiwa mpaka kati ya makabila ya mashariki na magharibi. Kwa kweli, kuelekea mwisho wa kitabu cha Yohanna, kuna ubishi kidogo mara tu ushindi huo utakapotokea, na makabila hayo ya mashariki yanafukuzwa kurudi nyumbani. Inashangaza kwa sababu wanajenga madhabahu kubwa, na kuna maswali kadhaa yanayoulizwa na makabila ya Magharibi kuhusu nia zao.

Unaweza kurudi nyuma na kusoma hilo. Na kisha tuna matukio kadhaa huko Beit She'an , tena jina la Agano la Kale, kwa sababu, baada ya kifo cha Sauli na Yonathani kwenye Mlima Gilboa, Wafilisti walichukua miili yao na kuitundika ukutani mwa hekalu la Beit She'an . Lo, kuruka moja hapa.

Haya tuendelee. Mandhari mbili ambazo nataka uwe nazo katika Bonde la Yordani. Ili iliyo upande wa kushoto inaonyesha kwamba tuna mto unaozunguka-zunguka sana hapa.

Sawa, kwa hivyo hii hapa. Sio tu kupiga risasi moja kwa moja chini huko. Ni ya kupotosha zaidi.

Hapa tumeona hii hapo awali, na ninakuonyesha kwa sababu tuna kijani kibichi. Mvua imekuwa ikinyesha kwa njia ya ajabu sana. Hapa, hata kwa kijani kibichi, kutakuwa na baadhi ya marundo ya Katara yaliyopo.

Tutakutana na Katara tena tutakapofanya kazi yetu huko Qumran, kwa hivyo endelea tu na hilo. Mto Yordani si mkubwa. Ungekuwa mkubwa zaidi zamani, na hasa kwa vile Waisraeli walivuka Yordani wakati wa mafuriko.

Tunajuaje hilo? Kwa sababu tunajua kuwa Pasaka imekaribia. Tunajua ni wakati wa masika, na kwa hivyo labda ingekuwa na upana wa zaidi ya maili moja wakati huo, lakini hapa, unajua, si kubwa sana. Upane wa kulia wa slaidi hii maalum, tuna picha ya kuvutia sana, na ninakuonyesha kwa ufupi tu, sio kuielezea kwa kirefu, lakini hii ni mosaic ya karne ya 6.

Kwa kweli, mosaic hii ilikuwa sehemu ya sakafu ya kanisa huko Medabah . Tumezungumzia tu kuhusu Medabah , na kulikuwa na kanisa ambalo lilikuwa na mosaic za sakafu, kama wengi wao walivyofanya, lakini sehemu yake inaonyesha, ina taswira ya Yerusalemu hapa chini, lakini hapa kuna neno Yeriko, na hapa unaona njia ya kuvuka Mto wetu Yordani. Inaonekana kuna aina fulani ya mfumo wa kuvuka wakati huo, kwa hivyo Yordani itakuwa ikitiririka kuelekea upande huu, na hii inawakilisha Bahari yetu ya Chumvi, na bila shaka, sehemu ya ucheshi wa wasanii wetu wa mosaic ni kwamba wana samaki ambaye amegeuka, aliamua kuogelea kurudi juu tena, labda kwa sababu hakuwa na moyo mkunjufu kuhusu yaliyomo kwenye Bahari ya Chumvi.

Naam, mara kwa mara, maandishi ya Biblia hutumia usemi Gaon Hayyardin , wakati mwingine hutafsiriwa kama kiburi, lakini pengine bora zaidi, vichaka vya Yordani. Unapofika katika eneo hilo, kwa wale wanaokuja kama watalii, kuna njia ambazo husafishwa kupitia vitu hivi, lakini unapata maana, hata unapogeuka upande na kujaribu kupiga picha, kwamba neno vichaka linafanya kazi kweli . Wakati mwingine, hutafsiriwa kama kiburi cha Jordan, kwa mfano, lakini hapa pengine, hii ndiyo njia yetu bora ya kuona kinachoendelea hapa, mahali pa kujificha.

Yeriko, mwonekano mfupi tu, tukizingatia Yeriko yetu ya Agano la Kale kwani ndivyo Waisraeli wangekutana navyo. Tunaangalia kutoka magharibi hadi mashariki, kwa hivyo kuna mengi sana katika ukungu yatakayokuwa Trans-Jordan. Hapa kutakuwa na sehemu pana zaidi ya anga letu lote, maangamizi.

Huu ndio mji wa Yeriko kama ulivyo sasa, na hapa kuna simulizi letu la Agano la Kale kuhusu Yeriko. Kwa kweli unaona kundi la watu wamesimama pale pale, na labda wanaangalia chini. Kazi nyingi zimefanywa kwa akiolojia huko Yeriko, kwa hivyo tena, ni mahali pa kurudi kusoma kwa undani, lakini nataja hili kwa sababu tu kama sehemu ya uchimbaji wa mapema wa Yeriko, walipokuwa wakichimba chini kupitia safu baada ya safu, walikutana na mnara huu, ambao unaanzia kipindi cha Neolithic.

Hiyo ina maana kwamba tunazungumzia wakati fulani kabla ya 8000 KK, kwa hivyo unajua, toa au chukua, labda ni kuhusu mnara wa miaka 10,000. Ni wazi, wakati huo, na kwa njia, kuna kila aina ya mambo ambayo yanahusiana na tarehe hii, lakini wakati huo, hii ingekuwa kama mnara, na kiwango cha chini kingekuwa hapa chini. Ni wazi, kwa milenia, tumekuwa na mkusanyiko na habari kuhusu hili.

Zaidi ya kusema hapo, hakuna wakati. Tovuti yetu ya mwisho, na tena, muhtasari mfupi wa kinachoendelea, itakuwa hadithi ya Agano la Kale, tovuti ya Agano la Kale, ya Beit Shan, ambayo ni hadithi hii ya juu. Mji wa Dekapoli wa Scythopolis, mkubwa zaidi, na tutaangalia vipande vyake baadaye kidogo.

Unaweza kuona kupitia miti, kidogo tu hapo, lakini ili kufika juu ya mlima, ambao ni kama mistari ya tabaka 25, hatua nyingi zitachukuliwa hapa, na unaona mabaki ya vifaa kutoka kipindi cha Israeli, kutoka Enzi ya Shaba. Wamisri walikuwepo hapa, kwa hivyo ni wazi ni mahali muhimu. Kwa nini? Fikiria ramani niliyokuonyesha tulipomwonyesha Beit Shan.

Iko kwenye makutano ya Bonde la Yordani kaskazini-kusini, na trafiki yoyote ingeenda hivyo, na iko chini ya Bonde la Herode. Makutano hayo yalikuwa muhimu sana. Mmoja wa walimu wangu kutoka zamani sana, ambaye kwa kweli aliwahi kuwa mwongozo wa watalii kwa muda, alisema kwamba ukifikiria seti ya koleo, sawa, unatumia koleo na unazisogeza mbele na nyuma, nazo ni zana na zinafanya kazi.

Kitu kinachoshikilia koleo hizo pamoja ni bawaba. Beit Shan, alisema, ni bawaba hiyo, na ndiyo maana ina umuhimu mkubwa. Inadhibiti kila kitu kinachoshuka Bonde la Herode na kinachopanda na kushuka Bonde letu la Yordani, na kisha vitu vyote vinavyotoka mashariki pia.

Naam, ni kama tu mpangilio wa juxta, hapa kuna mkia na hapa hapa. Unaweza kuona mti huo uliokufa. Kwa wale ambao wanapenda miunganisho ya kisasa, si ya kisasa tena, lakini waliporekodi filamu ya Yesu Kristo Superstar, walitumia mti huu maalum katika tukio ambalo Yuda anajinyonga.

Lakini hilo si muhimu. Usijali. Sitasema hivyo.

Kwa kusema yote hayo, haya hapa mabaki ya jiji la Dekapoli lenye nguvu sana, likiendelea hadi kipindi cha Byzantine pia. Hebu tuangalie hilo kwa undani zaidi. Tumeona picha hii hapo awali, lakini ilikuwa mihadhara kadhaa huko nyuma.

Kwa hivyo ili tu kupitia kidogo, haya ni mabaki ya ukumbi wetu wa michezo. Tena, tangu picha hii ipigwe, mengi zaidi yameongezwa kwenye hili kwa sababu walitumia ukumbi wa michezo kwa ajili ya maonyesho na kadhalika. Hapa kuna barabara,

mizigo, kila aina ya vitu vya kuvutia vinavyopatikana katika eneo hili, hawana muda wa kuvisoma.

Bafu kubwa hapa, bafu nyingine kubwa, mbali sana na skrini yetu katika eneo hilo la jumla pia. Mahekalu, tutafunga kwa picha ya nguzo zilizoanguka za moja ya mahekalu hayo ya ajabu. Walianza kuchimba sehemu hii ya chini muda mrefu uliopita.

Mmoja wa wafanyakazi wenzangu ambaye amefanya kazi huko Beit Shan kwa muda alisema itachukua miaka 25 kuchimba sehemu kubwa ya eneo hilo ikiwa wangeweza hata kufanya yote. Hapo ndipo tutapoishia na mtazamo wetu, wa eneo la Transjordan na kisha eneo hili kubwa la Beit Shan kwenye bawaba kati ya Bonde la Yordani na Bonde letu la Harod. Na tunafunga kwa slaidi ile ile tuliyoanza nayo tulipozungumzia akiolojia, nguzo zilizoanguka za hekalu hili huko Beit Shan.

Tumeona mahekalu kadhaa muhimu tuliyoyaona na miundo ambayo ni miundo ya jiji la Dekapoli. Nataka kusimama kidogo kuisitiza hilo kwa sababu kuna machache kati yao yaliyopo Israeli. Mara tutakapoanza kwa ajili ya upanuzi mpana sana wa kanisa la kwanza, tutaona mabaki mengi zaidi ya mahekalu haya ya ajabu yaliyopo.

Lakini kwa sasa, tutaacha.

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips katika mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 10, Mikoa ya Transjordan na Bonde la Jordan.